

ภาคที่ 96 ความรู้สึกฉันท์พี่น้อง (Fraternity) : อนาคตสังคมไทยในศตวรรษที่ 21

ที่มา : ทีมงาน ThaiNGO มูลนิธิกองทุนไทย

<http://job.thaingo.org/writer/view.php?id=1245>

ความรุนแรง ความแตกแยก ที่สังคมไทยกำลังเผชิญ เป็นความท้าทายสำคัญที่ต้องช่วยกันค้นหาทางออก มุมมองทางสันติวิธีและประชาธิปไตยโดนตั้งคำถาม บนรากฐานของปรัชญาและปรากฏการณ์ทางสังคมที่ไร้ทิศทาง ไร้การควบคุม ไม่เพียงมีผลต่อประชาชนเท่านั้น หากแต่กับสังคมไทยทั้งหมด ต้องทำความเข้าใจบนความแตกต่าง **การเรียกร้องหาความสมานฉันท์เพียงพอหรือไม่ที่จะนำไปสู่สังคมประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ** และการสร้างพื้นฐานประชาธิปไตยที่มาจากความรู้สึกฉันท์พี่น้องที่ควบคุมโดย จริยศาสตร์เอื้ออาทร (Ethics of care)

เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2552 ที่ผ่านมาเป็นวันสถาปนา คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ครบรอบ 60 ปี ได้มีการเสวนาทางการเมืองในหัวข้อ **"การเมืองไทยในศตวรรษที่ 21"** โดยมี รศ.ดร.มารค ตามไท ผู้อำนวยการสถาบันศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยพายัพ เสวนานำ **ได้กล่าวถึงความแตกแยก หรือการหลงทางของ**

สังคมประชาธิปไตยสมัยใหม่ ที่ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งอย่างรุนแรง โดยไม่มีรากฐานทางสังคมบางอย่างรองรับความแตกแยกดังกล่าว ปรากฏการณ์ความขัดแย้งจึงนำมาสู่ความรุนแรงอย่างคาดไม่ถึง จากประสบการณ์การหลงทางของประชาธิปไตยในตะวันตก เป็นตัวอย่างที่ดีในการวิเคราะห์สังคมไทยว่าจะจะไปไหนทิศทางใด

"ประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 21 บางคนบอกว่าต้องปล่อยไปตามธรรมชาติ ธรรมชาติคืออะไร มันก็เกิดอย่างนั้นอาจจะเป็นอย่างนี้ต่อไป แต่มันมีอีกวิธีหนึ่งเรามาคิดกันว่าเป็นอย่างไรดี เราจะอยู่ร่วมกันภายใต้ระบบใดดี ปกครองแบบไหนดี ที่คิดว่าเหมาะกับพวกเรา ที่เหมาะสมที่สุดคล้องกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมบางอย่าง แล้วสอดคล้องกับความปรารถนาที่เรามีสำหรับอนาคต เสมือนกับว่าปัจจุบันและอนาคตของการปกครอง เป็นของคนที่มีชีวิตอยู่ไม่ใช่คนที่จากไปแล้วก็แปลว่า

ทุกปีต้องคิดใหม่ทุกช่วงต้องคิดใหม่ **อเมริกาที่เป็นสนามทดลองของประชาธิปไตยตะวันตกมาเป็นเวลายาวนาน เรามาดูกันว่าประชาธิปไตยในอเมริกามันหลงทางอย่างไร ไปทางไหนและทำไมจึงหลงทาง ที่จริงมีอีกคำถามหนึ่งที่สำคัญ แต่อาจไม่สำคัญสำหรับเราเท่าไรก็คือ หลงแล้วหาทางกลับได้หรือเปล่า มันอาจจะเป็นทักษะของหลายคนที่หาคำตอบไม่ได้ หลงไปแล้วไม่มีวิธีย้อนไปทางอื่นที่ทำได้ แต่นั่นไม่ใช่ปัญหาของเรา**

ปัญหาเริ่มต้นเกี่ยวกับการหลงทางของประชาธิปไตยในอเมริกาก็

คือ การที่ความรู้สึกฉันทันทีพี่น้องระหว่างพลเมืองของประเทศนี้

มันหายไป ความรู้สึกนี้เป็นอย่างไร ความรู้สึกฉันทันทีพี่น้อง มันไม่ใช่เหมือนความสามัคคี คือบางครั้งเวลาคุยเรื่องนี้ทุกคนก็บอกว่าเราต้องการความสามัคคี มันไม่ใช่คือความรู้สึกฉันทันทีพี่น้องมันมีรายละเอียดด้วย ความสามัคคีมันมีแต่รูปแบบไม่มีรายละเอียด คนไม่ดีก็สามัคคีกันได้ โจร ผู้ร้ายก็สามัคคีกันทำให้บ้านเมืองพังก็ได้ คือความสามัคคีมันทำได้ทุกอย่าง เพราะฉะนั้นความสามัคคี

ไม่ใช่สิ่งที่น่าเชิดชูเท่าไร ในฐานะของที่มีรายละเอียด แต่ในฐานะรูปแบบมันไม่ใช่ต้องเพิ่มรายละเอียดเข้าไป

เพราะฉะนั้นความรู้สึกฉันทันทีพี่น้องในหมู่พลเมืองจะมีเนื้อหาที่ดีกว่า" รศ.ดร.มารค ตามไท กล่าวเสวนานำ

ความรู้สึกฉันทันทีพี่น้อง เป็นสิ่งที่สูงค่ามากในระบอบประชาธิปไตยมากกว่าคำว่าสามัคคี แต่ในการตีความหมายของ ความรู้สึกฉันทันทีพี่น้อง ถูกลดความสำคัญลงและหายไป และถูกแทนที่ด้วยเสรีภาพ ซึ่งเป็นวลีล่อยที่ไร้ทิศทาง ทำให้ความเชื่อว่าพื้นฐานของประชาธิปไตยจริงคืออะไรจึงถูกกลับหัวกลับหางและสับสนกันไป

การให้ความหมายและตีความผิดตั้งแต่ต้นหลักการประชาธิปไตย จึงถูกให้คุณค่ากับสิ่งใหม่ที่แทนที่รากฐานสำคัญของประชาธิปไตย นั่นก็คือ ความรู้สึกฉันทันทีพี่น้อง

"ความรู้สึกฉันทะที่พี่น้อง คือการมองคนอื่น ไม่ใช่คนอื่นที่ต่างจากฉัน แต่เป็นคนอื่นที่คือฉัน เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ว่าไม่มีหรือคนอื่น ไม่ใช่เราก็คือคนอื่น แต่มันคือคนอื่นที่คือฉันด้วยไม่ใช่คนอื่นที่ต่างกัน เพราะว่าชะตากรรมมันผูกกันในสังคมประชาธิปไตย ผ่านการเลือกตั้งคนไปออกกฎหมายต่างๆ แปลว่าเรามีอิทธิพลต่อกันในแง่นี้ เพราะฉะนั้นคนอื่นก็คือตัวฉันด้วยถึงแม้มันต่างกัน **ความรู้สึกฉันทะที่พี่น้อง** ในความหมายนี้ความผูกพันบางอย่างที่วางบนฐานของความสัมพันธ์ที่ไม่ใช่ส่วนตัว

มนุษย์ อดีตมันค่อนข้างที่จะเป็นแนวความคิดหลักก็คือ **ความรู้สึกฉันทะที่พี่น้อง** เป็นฐานของประชาธิปไตย และบนฐานนี้มันจึงจะมีเสรีภาพและความเสมอภาคได้ พอพัฒนาไปพัฒนามา พอช่วงยุคฟื้นฟู ศิลปวิทยา มันก็กลับหัวกลับหางไปเอาเสรีภาพและความเสมอภาคเป็นพื้นฐาน แล้วพอเป็นก็บอก ว่า เราอยู่ร่วมกันบนพื้นฐาน อันนี้ผลของมันก็คือ **ความรู้สึกฉันทะที่พี่น้อง** สันติสุข ความผูกพัน

การกลับหัวกลับหางมันทำให้เดินทางไปตามแนวเสรีภาพและความเสมอภาค ก็พยายามพัฒนา กลไกต่างๆ ของสังคมให้เข้าที่ ไม่มีฐานอันนี้รองรับอยู่ก่อนมันก็ค่อนข้างลอยพลอยมันก็ไปในทิศทางที่ เราเห็น ปังเจกกลายเป็นตัวหลัก แล้วหวังว่าถึงจุดที่สำเร็จแล้วมันจะมาโยงกันเอง ปังเจกก็จะเกิด **ความรู้สึกฉันทะที่พี่น้อง** แต่สิ่งที่เห็นก็ตรงกันข้ามยิ่งพัฒนาไปมันยิ่งห่างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน บางครั้ง คนก็จะบอกว่าคนเข้าใจไปถึงขั้นว่า **เสรีภาพคือหัวใจของประชาธิปไตย** แต่ทุกคนก็ต้องทราบว่าเป็นจริงแล้วเสรีภาพไม่ใช่ตัวสำคัญ เพราะตัวสำคัญคือการกำจัดเสรีภาพมากกว่า เพียงแต่มันกำจัดเสรีภาพด้วยความสมัครใจนี่คือหัวใจตรงมัน ไม่ใช่ใครจะทำอะไรตามใจชอบ มันคือสมัครใจที่จะ จำกัดเสรีภาพเพื่อผลประโยชน์ของคนส่วนรวมมากกว่า เพราะฉะนั้นการเริ่มต้นด้วยเสรีภาพมันก็จะมีคำถาม มีปัญหาถ้าทำอย่างนี้ตลอด" รศ.ดร.มารค ตามไท กล่าว

สาระสำคัญที่สังคมประชาธิปไตยสมัยใหม่ ยังเป็นที่ถกเถียงกันได้สะท้อนภาพบางอย่างของสังคมนั้น ออกมา พร้อมทั้งการให้คุณค่าของประชาธิปไตยในแง่ของเสรีภาพมากเกินไป จนละเลยหรือไป ละเมิด จริยศาสตร์ทางสังคมบางอย่าง ที่จุดรั้งสังคมและ **ความรู้สึกฉันทะที่พี่น้อง** ทำให้สังคมที่ **ความรู้สึกฉันทะที่พี่น้อง** จึงยากที่จะเยียวยาได้ในชั่วข้ามคืนคือวาทกรรมแห่งความสมานฉันท์สามัคคี

"คุณค่าของประชาธิปไตยมันไม่ได้อยู่ที่เรื่องเสรีภาพ แต่ความรู้สึกฉันทที่พี่น้องเป็นฐานของประชาธิปไตย มากกว่าการมีส่วนร่วมที่ไม่มีคุณภาพ ความรู้สึกฉันทที่พี่น้องเคยเป็นรากฐานของแนวคิดการปกครองท้องถิ่นที่เหมาะสมในการจัดการประชาชน โดยคำนึงถึงรากฐานวัฒนธรรมร่วม จำนวนประชากรเป็นสำคัญ ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ เมื่อกลไกดังกล่าวไม่ทำงาน หรืออาจจะทำแต่ให้รัฐมาทำแทนบ้าง ดังนั้นคุณค่าบางอย่างหรือการเรียนรู้ที่มีฐานคือความรู้สึกฉันทที่พี่น้องหายไป

ปัญหาที่เลี้ยงไม่ได้คือการอ้างสิทธิ เสรีภาพที่ไร้การควบคุมและนำมาซึ่งอันตรายต่อสังคมส่วนรวม ไม่มีใครดูแลซึ่งกันและกัน ซึ่งแม้แต่ทำงานเอาประโยชน์ของตนเป็นใหญ่ ความรู้สึกฉันทที่พี่น้องหมดไป ทำให้คนในสังคมเริ่มอยู่ด้วยกันลำบากมากยิ่งขึ้น เพราะคนในสังคมที่อยู่ร่วมกันนั้นมีความรู้สึกบางอย่างที่เกี่ยวข้องต่อกันซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่เหนือสังคมและเหนี่ยวสังคมทั้งสังคมเอาไว้ เมื่อสิ่งเหล่านี้หมดหรือถูกทำลายลงสังคมๆ หนึ่งจึงเข้าสู่วิกฤติของการอยู่ร่วมกัน

เรื่องที่สองคือการพูดถึงการเอาใจเขามาใส่ใจเรา นี่คือฐานคิดของระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่ ที่ยากสำหรับทุกคนอย่างแต่เราต้องเรียนรู้มัน ผมเคยนั่งคุยกับนักรัฐศาสตร์แล้ววิเคราะห์ว่า ปัญหาของระบบประชาธิปไตยตัวแทนสมัยใหม่ มันอยู่ที่บุคลิกภาพบางอย่างที่เหมือนกับว่าเป็นระบบอำนาจนิยมแบบหนึ่ง คือไม่ฟังคนอื่น สร้างภาพคนเดียว วิเคราะห์คนเดียว เรื่องเหล่านี้เมื่อมีการเจรจาต่อรองกัน ประนีประนอมออมชอม สังคมมันจึงแตกแยกคนที่มองสังคมออกเป็นส่วนตัว อยากรักก็ตามแนวคิดพื้นฐานเหล่านี้เป็นเรื่องสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกฉันทที่พี่น้อง จริยศาสตร์เอื้ออาทรที่มองเอาใจเขามาใส่ใจเรา มองความทุกข์ แล้วร่วมกันแก้ เป็นรากฐานประชาธิปไตยที่เราต้องร่วมกันสร้าง" รศ.ดร.มารค ตามไท เพิ่มเติม

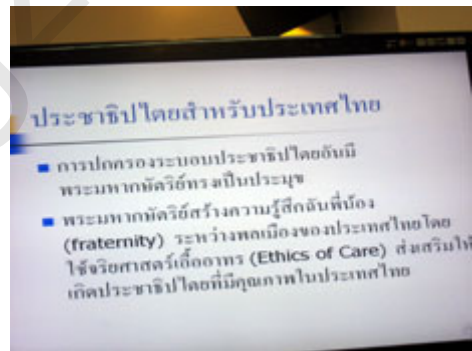
ในสังคมไทยที่จุดหนึ่งต้องผ่านข้อถกเถียงอีกมากมาย ถึงความเหมาะสมว่าพลเมืองจะอยู่ภายใต้ระบอบใด จะปกครองแบบไหน อย่างไร และโดยใคร ซึ่งข้อเสนอของ รศ.ดร.มารค ตามไท จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ทั้งในแง่ของการสร้างระบบการเมืองและสิ่งที่เป็นไปได้บนพื้นฐานของความเป็นจริง ที่สำคัญที่สุดทุกกลุ่มควรไตร่ตรองถึงความเป็นจริงที่จะเกิดขึ้นและมองบนพื้นฐานของความรู้สึกลึกซึ้งที่พี่น้อง ที่มองในมุมของการเรียนรู้ซึ่งกันและกันได้

"เราเป็นคนสร้างวิธีการอยู่ร่วมกัน ระบบการปกครองเราไม่ได้เฝ้าสังเกตการว่าจะอะไรจะมาถึงตัวเรา คืออยากให้มีความมั่นใจมากกว่านี้ ที่ผ่านมาในอดีตความมั่นใจอยู่ที่คนไม่กี่คนในสังคม ผมคิดว่าโดยส่วนรวมน่าจะคุยเรื่องนี้กันได้ว่า เราจะอยู่อย่างไรระบบการปกครองแบบไหน อย่างไร ที่นี้จุดเริ่มต้นต้องเริ่มจากจุดที่เป็นอยู่ขณะนี้ การปกครองใน ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข คำถามก็คือว่าเราชอบแบบนี้หรือเปล่า เวลาเราพูดถึงวิธีที่อยากอยู่ร่วมกันแล้วหารูปแบบการปกครอง เราควรเริ่มจากสิ่งที่จริงเพราะขณะนี้เราอยู่ในนี้ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ข้อเสนอของผม ผมชอบแบบนี้ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข แต่ต้องอธิบายนิดหน่อยว่า ไม่ได้ชอบสิ่งที่เป็นอยู่ในขณะนี้ไม่ว่าจะเป็นประเทศไทย อังกฤษ นอร์เวย์หรือสวีเดนหรือที่อื่นๆ ในโลก มีหลายประเทศในโลกที่เรียกว่าการปกครองระบอบนี้ แต่สิ่งที่ผมชอบคือศักยภาพของมัน ชอบสิ่งที่มีมันอาจเป็นไปได้ในกรอบของสิ่งทั้งหลายที่ได้พูดมาเกี่ยวกับประชาธิปไตยบนฐานความรู้สึกลึกซึ้งที่พี่น้อง หรือว่า จริยศาสตร์ความเอื้ออาทร ผมคิดว่าการปกครองการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีศักยภาพที่สามารถไปถึงจุดบางจุดได้

เพราะฉะนั้นต้องดูว่าส่วนไหนที่มันยังไม่เป็นจริง และยังติดอยู่เพียงจินตนาการ ผมไม่อยากจะคิดแบบเพื่อฝันเกี่ยวกับสังคมไทยว่าทุกคนห่วงใยกัน ประสพการณ์มีเยอะไม่ได้เป็นอย่างนั้น ไม่ได้สนใจกัน ฆ่ากันได้ง่ายๆ มีเยอะแยะในประวัติศาสตร์ เพื่อนร่วมชาติด้วยกันก็หาว่าเป็นคนอื่นไม่ได้ รู้สึกอะไร ในแง่ที่ผมไม่เถียงหรือมองแบบเพื่อฝัน แต่ผมก็พยายามเตือนตัวเองว่า อย่ามองข้ามสิ่งที่เป็นไปได้เหมือนกันบางครั้งสิ่งที่เรารู้สึกว่ามันอาจไม่ใช่สิ่งที่อยากเป็น เราก็เลยบอกว่ามันเป็นไปไม่ได้

ที่นี้เราพูดถึงการสร้างถึงครึ่งทางเป็น ได้ดีกว่าสิ่งที่เป็นอยู่ เราก็ต้องซุกเข้าไปลึกหน่อยถึงสิ่งที่อาจเป็นได้ ที่นี้ในประชาธิปไตยแบบนี้เป็นอยู่ ทำไมจึงบอกว่ามีศักยภาพก็เพราะมีอะไรต่างมาจากที่อื่นๆ ก็พระมหากษัตริย์ เวลาที่เราอยากสร้างการปกครองบางอย่าง และอยากจะทำให้เห็นความรู้สึกอันที่พี่น้องในการปกครองระบอบนี้ ก็ต้องมาคุยกันเรื่องพระมหากษัตริย์ในฐานะสถาบันของการปกครองแบบนี้ เพราะว่าทำให้ระบอบนี้ต่างจากสิ่งอื่นมันจะทำได้อย่างไรมีลักษณะอย่างไรบ้าง เอาข้อสรุปแบบภาพรวมก็คือ พระมหากษัตริย์ต้องสร้างความรู้สึกลับที่พี่น้อง โดยใช้จริยศาสตร์เอื้ออาทรให้เกิดประชาธิปไตยที่มีคุณภาพในประเทศไทย ข้อความนี้มันมีนัยว่าเป็นได้ แต่มันไม่ได้เป็นได้เพราะมันเกิดเองด้วยพลังจากที่ไหนไม่ทราบ มันจะเกิดอย่างนี้ได้ถ้าเราต้องการให้มันเกิด การที่จะทำให้เกิดอย่างนี้ได้คือ พระมหากษัตริย์ต้องสร้างความรู้สึกลับที่พี่น้องต้องสร้าง โดยพลเมืองของประเทศไทย มันจะเป็นไปได้ได้อย่างไรถ้าหาก พระมหากษัตริย์ไม่ทำอย่างนี้ละจะคุมได้อย่างไร

ยุคหนึ่งพระมหากษัตริย์ต้องสร้างความรู้สึกลับที่พี่น้อง แต่อีกยุคหนึ่งไม่เป็นอันนี้จะได้การปกครองที่เราต้องการอย่างไรตามคาดหวัง แต่มันไม่ถึงกับเป็นเรื่องที่ต้องรอให้เป็นไปตามบุญตามกรรมไม่ใช่ มันต้องขึ้นอยู่กับธรรมชาติของพระราชาควรมีลักษณะอย่างไร ข้อเสนอที่อยากให้เกิดก็อยู่ตรงที่ว่า มีช่วงที่มันเป็นจุดบอดของการพัฒนา

ประชาธิปไตยแบบที่เราต้องการหรือเปล่า เหมือนการพัฒนาไปช่วงหนึ่งอีกช่วงมันก็หายไป ผมว่าสิ่งที่ทำทายเป็นอย่างไรจะทำให้ทุกครั้งมันหยุดไม่เป็นอย่างที่เราไม่ปรารถนา ทำอย่างไรให้เดินต่อเพื่อเริ่มใหม่ที่หลังแล้วช่วงจะอยู่ยาวขึ้น นี่คือการพัฒนาที่ไม่ใช่ทหารแทรกด้วยประชาธิปไตย แต่มันคือประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข แทรกด้วยประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ที่ไม่ถึงขั้นไม่ถึงเป้าหมายที่เราวางและก็พยายามพัฒนากันต่อไป วิธีที่ประกันไม่ให้หยุดตรงนี้ก็คือสิ่งที่ทำทายเป็นผมและท่านยังไม่มีคำตอบ" รศ.ดร.มารค ตามไท กล่าวส่งท้ายการเสวนา

ไม่ว่าสังคมไทยจะอยู่ภายใต้ระบอบการปกครองใด ล้วนไม่สำคัญเท่ากับความรู้สึกนึกคิดที่พี่น้องที่พร้อมจะเรียนรู้ซึ่งกันและกัน บนฐานของความแตกต่างทางความคิด คุณค่าบางอย่าง สังคมไทยมักจะก้าวเท้าตามสังคมตะวันตกหนึ่งก้าวเสมอ หากสิ่งที่ผิดพลาดบนหนทางประชาธิปไตยที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วในสังคมอื่น ซึ่งสังคมไทยได้รับรู้มาแล้ว หากย่างก้าวของเรามุ่งสู่จุดจบของประชาธิปไตยนั้น มันไม่ใช่ความล้มเหลวที่ไม่เรียนรู้สำหรับปัจเจกคนหนึ่งเท่านั้น แต่สังคมทั้งสังคมต้องยอมรับชะตากรรมร่วมกันว่า เราไม่เคยเรียนรู้จากประวัติศาสตร์อย่างแท้จริงเลยแม้แต่ครั้งเดียว

*****